

LIITE 6. Vastauksia mahdollisiin kysymyksiin ja listaus tiedoista joita tulisi esittää kunnan/vesilaitoksen verkkosivuilla, jos valtakunnallinen ratkaisu ei toteudu

Miksi tietoja pyydetään?

Tietopyynnön taustalla on tammikuussa voimaan tulevan uuden juomavesidirektiivin vaatimukset.

Paikkatietoa tarvitaan, jotta vesi.fi-verkkopalveluun saataisiin kehitettyä käyttäjäystävällinen ja helppo järjestelmä direktiivissä veden käyttäjille vaadittujen tietojen esittämiseksi. Veden käyttäjille tiedottamiseen liittyvistä velvoitteista on kerrottu tarkemmin liitteessä 5.

Paikkatietoa tarvitaan myös direktiivin edellyttämien tietokokonaisuuksien laatimiseen. Paikkatietoon si-
dottuja tietokokonaisuuksia on laadittava mm. muuttujien arvojen ylityksistä ja häiriötilanteista sekä niihin liittyvistä hallintatoimista, häiriötilanteista, veden laadulle myönnettyistä poikkeuksista, veden saatavuuden parantamiseksi ja käytön edistämiseksi tehdyistä toimenpiteistä, riskinarvioinnin tuloksista ja riskinhallinta-toimenpiteistä.

Miksi tiedot on toimitettava näin nopealla aikataululla (kevään 2021 aikana)?

Direktiivissä ei ole säädetty siirtymäaikaa veden käyttäjille tiedottamiseen, eli tiedottaminen on oltava direktiivin mukaista tammikuusta 2023 lähtien. Aineiston saattaminen yhtenäiseen paikkatietomuotoon ja tietojärjestelmien kehitystyö, jotta tiedottaminen saataisiin hoidettua suunnitellusti vesi.fi-verkkosivujen kautta, vaativat aikaa.

Onko tiedot pakko toimittaa?

Terveysuojelulain (763/1994) 47 §:n nojalla kunnan terveydensuojeluviranomainen sekä aluehallintovirasto ovat velvollisia pyydetessä toimittamaan korvauksetta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle tarkastuksia, valvontatoimenpiteitä, valvontahenkilöstöä, maksuja sekä valvontaa koskevia muita tietoja tämän lain mukaisen valvonnan ohjausta, seurantaa, raportointia ja tilastointia varten.

Jos tietoja ei toimiteta, siitä ei kuitenkaan seuraa sanktioita.

Mitä jos vedenjakelualueen paikkatietoja ei toimiteta?

Tämän tietopyynnön mukaisesti toimitetut tiedot käsitellään ja saatetaan paikkatietoaineiston ylläpitäjälle sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimassa hankkeessa maksutta. Talousvettä toimittavalle laitokselle tai kunnan terveydensuojeluviranomaiselle ei siis koidu tästä kustannuksia.

Tuleva lainsäädäntö edellyttää, että tiedot ovat paikkatietomuodossa tammikuussa 2023. Jos tietoja ei toimiteta tämän tietopyynnön mukaisesti, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on huolehdittava siitä. Tällöin kaikki kustannukset tulevat talousvettä toimittavan laitoksen tai terveydensuojeluviranomaisen itse maksettaviksi.

Jos paikkatietoja ei saada tässä hankkeessa riittävän kattavasti, jotta tiedottaminen direktiivin asettamien velvollisuuksien mukaisesti onnistuu vesi.fi-verkkosivujen kautta, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on vuoden 2023 alusta lähtien huolehdittava siitä, että talousvettä toimittavilla laitoksilla tai kunnalla on jatkuvasti päivittyvät verkkosivut, joilla esitetään saavutettavuus (selkokielisyys ja käyttäjäystävällisyys) huomioon otettuna tiedot

- Talousvettä toimittavan laitoksen toiminnasta: veden toimitusten kattama alue, vedenkäyttäjät, vedentuotantomenetelmä, vedenkäsittely
- Veden laadun valvonnasta: viimeisimmät valvontatutkimustulokset, tutkimustiheys
- Muista direktiivin edellyttämistä muuttujista: kovuus, kalium, kalsium, magnesium
- Muuttujien raja arvojen ylityksistä, niihin liittyvistä terveysriskeistä, toimintaohjeista terveyshaittojen välttämiseksi ja arvojen ylityksiin liittyvistä hallintatoimenpiteistä
- Tietoja riskinarvioinnista

- Ohjeet vedenkulutuksen vähentämiseksi ja seisoneesta vedestä aiheutuvien terveyshaittojen välttämiseksi
- Vähintään 10 000 m³ vuorokaudessa talousvettä toimittavien laitosten osalta myös: tiedot toiminnan tehokkuudesta ja vuotovesien määrästä, omistusrakenteesta, veden takarakenteesta (mukaan lukien kiinteät ja muuttuvat kulut), asiakasvalitusten yhteenveto ja niiden tilasto.

Voimassa oleva lainsäädäntö ei edellytä tietojen ylläpitämistä paikkatietomuodossa, mutta vuoden 2023 alussa voimaantuleva lainsäädäntö tulee edellyttämään sitä. Vastaamalla tämän hankkeen tietopyyntöön voidaan helpottaa valvontayksiköiden, muiden viranomaisten ja talousvettä toimittavien laitosten työtaakkaa tulevaisuudessa.

Kuinka paljon tähän tietopyyntöön menee työaika, miten se korvataan ja kenen vastuulla vedenjakelualueiden tietojen ylläpito on?

Yhden vedenjakelualueen paikkatietoon saattaminen tai piirtäminen kartalle liitteiden 1-3 ohjeiden mukaisesti ei periaatteessa vie paljon aikaa, jos vedenjakelualueen rajat ovat tiedossa. Useissa kunnissa vedenjakelualueita on vain yksi tai muutama, mutta joissain kunnissa niitä voi olla jopa useampia kymmeniä, jolloin aikaa kuluu luonnollisesti enemmän.

Talousvesiasetuksessa (1352/2015) säädetään, että talousvettä toimittavan laitoksen toimintaa koskevasta hakemuksesta on käytävä ilmi vedenjakelualueiden sijainti kartalla (3 a §:n ensimmäisen momentin 5 kohta), tiedot on liitettävä valvontatutkimusohjelmaan ja ne on pidettävä ajan tasalla (3 a §:n toinen momentti ja 8 §:n toinen momentti).

Talousvesiasetuksen tulkinnan mukaan siis laitoksen vastuulla on pitää tiedot ajan tasalla, ja kunnan terveydensuojeluviranomaisen vastuulla on ajantasaisen tietojen sisällyttäminen valvontatutkimusohjelmaan. Voimassa oleva lainsäädäntö ei edellytä tietojen ylläpitämistä paikkatietomuodossa, eikä nykylainsäädäntö edellytä selkeästi myöskään vedenjakelualueiden tarkkojen rajojen esittämistä, mutta vuoden 2023 alussa voimaantuleva lainsäädäntö tulee edellyttämään sitä ilman siirtymäaikaa.

Tietopyynnön mukaiseen tietojen hankkimiseen ja toimittamiseen kuluva työaika ei sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimassa hankkeessa valitettavasti voida korvata, mutta tietojen käsittelystä ei myöskään aiheudu kustannuksia laitoksille tai valvontaviranomaisille. On kuitenkin syytä ottaa huomioon, että jos tietoja ei toimiteta tämän tietopyynnön mukaisesti, kaikki tietojen käsittelyynkin liittyvät kustannukset tulevat laitoksen tai valvontayksikön maksettaviksi.

Miksi tietoja ei kysytä suoraan vesilaitoksilta? Entä, jos kunnan terveydensuojeluviranomainen ei saa tietoja laitokselta?

Valviralle tai sosiaali- ja terveysministeriölle ei ole lainsäädännössä määritelty oikeuksia kysyä tietoja suoraan laitoksilta, joten tietojen saanti suoraan laitoksilta olisi hyvin epävarmaa.

Terveysuojelulain 44 §:n nojalla ”kunnan terveydensuojeluviranomaisella on oikeus saada tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvontaa varten tarpeelliset tiedot toiminnanharjoittajalta”. Kuten vastauksessa edellisiin kysymyksiin on todettu, vedenjakelualueet pitäisi esittää kartalla, pitää ne ajan tasalla ja toimittaa tiedot terveydensuojeluviranomaiselle. Vuoden 2023 alussa voimaan tulevassa lainsäädännössä näitä velvoitteita tullaan tarkentamaan.

Miksi kysytte samoja tietoja ja teette päällekkäistä työtä, jota jo tehdään maa- ja metsätalousministeriön hankkeessa vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden digitoimiseksi paikkatietomuotoon?

Kyseessä on eri hankkeet, joissa käsitellään eri tietoja. Työ ei ole päällekkäistä, mutta hankkeet tukevat toisiaan paikkatiedon hyödyntämiseksi paremmin vesihuollon ja terveydensuojelun valvonnassa. Hankkeilla

on eri tarkoitus. MMM:n hankkeessa pilotoidaan Pirkanmaan ELY-keskuksen alueen vesihuoltolaitosten toiminta-alueita ja STM:n hankkeessa kerätään valtakunnallisesti tietoja talousvettä toimittavien laitosten vedenjakelualueista.

Vedenjakelualue ei ole riippuvainen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueesta, jonka kunta määrittää. Terveydensuojelulain tarkoittama vedenjakelualue on eri asia kuin vesihuoltolain (119/2001) tarkoittama vesihuoltolaitoksen toiminta-alue. Talousveden laadun säännöllinen valvonta kohdistuu vedenjakelualueeseen, ja vesihuoltolaissa säädetty kunnan velvollisuus huolehtia vesihuollosta toteutuu toiminta-alueen määrittämisen kautta. Vedenjakelualue voi olla laajempi tai suppeampi kuin laitoksen toiminta-alue, eikä vedenjakelualueiden ”summa” ole sama kuin toiminta-alue.

Terveydensuojelulain tarkoittama talousvettä toimittava laitos on laajempi käsite kuin vesihuoltolain tarkoittama vesihuoltolaitos. Kaikki vesihuoltolaitokset, jotka toimittavat talousvettä, ovat talousvettä toimittavia laitoksia, mutta talousvettä toimittavia laitoksia ovat myös sellaiset vettä toimittavat laitokset, jotka toimittavat talousvettä, mutta jotka eivät ole vesihuoltolain määritelmän mukaisia vesihuoltolaitoksia. Vesihuoltolakia ei sovelleta laitoksiin, joilla ei ole kunnan hyväksymää toiminta-aluetta. Juomavesidirektiivin toimeenpano edellyttää, että talousvettä toimittavien laitosten valvontatiedot on sidottu paikkatietoaineistoon.

Eri termejä on selitetty tarkemmin tämän liitteen lopussa.

Riittääkö verkostokartta vedenjakelualueen määrittämiseksi?

Ei riitä. Vedenjakelualueet on tarkoitus määrittää vektoripaikkatietoformaattissa polygoneina eli sulkeutuvina monikulmioisina alueina, kun taas verkostokartat eivät ole sulkeutuvia alueita, vaan viivamaista paikkatietoa (line). Verkostokartan perusteella voi kuitenkin piirtää vedenjakelualueen.

Miten suhtaudutaan kiinteistöihin, jotka eivät ole liittyneet vesihuoltolaitoksen vedenjakeluverkkoon?

Vesihuoltolain 10 §:n mukaan taajaman ulkopuolella olevaa kiinteistöä ei tarvitse välttämättä liittää verkkoon, ja 11 §:n mukaan kiinteistö voidaan vapauttaa liittämismuutoksen mukaisesti. Vaikka kiinteistöt sijaitisivat vedenjakelualueella, niitä ei tarvitse ottaa huomioon tässä hankkeessa, koska hankkeessa piirretään ainoastaan vedenjakelualueen ulkorajat.

Miten tiedot päivitetään paikkatietojärjestelmään?

Kun tiedot on ensin saatu vietyä paikkatiedon ylläpitäjälle, ne on pidettävä ajan tasalla. Tiedot tullaan päivittämään vähintään kerran vuodessa. Paikkatietojen päivityksestä ohjeistetaan myöhemmin.

Pitääkö julkisen tai kaupallisen alan toimijoiden, jotka kuuluvat asetuksen 1352/2015 soveltamisen piiriin, vedenjakelualueet taikka asetuksen 401/2001 mukaiset tai tukkuvesilaitosten vedenjakelualueet digitoida?

Direktiivi edellyttää vain talousvettä toimittavien laitosten vedenjakelualueiden veden laadusta tiedottamiseen. Veden käyttäjille tiedottamisen kannalta olisi kuitenkin toivottavaa, että myös julkisen ja kaupallisen alan toimijoiden vedenjakelualueet, esimerkiksi koulut ja lomakylät, jotka kuuluvat asetuksen 1352/2015 mukaiseen säännölliseen valvontaan, saatettaisiin paikkatietomuotoon.

Pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista annetun sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetuksen (401/2001) mukaisia vedenjakelualueita ei toistaiseksi tarvitse saattaa paikkatietomuotoon, mutta halutessa nämäkin tiedot voi toimittaa. Jos tietoja ei toimiteta paikkatietomuodossa, vaan kartalle piirrettyinä rajauksina, tietoja ei käsitellä tässä hankkeessa.

Ns. tukkuvesilaitoksilla, joilla ei ole muuta veden toimitusta kuin myynti talousvettä toimittaville laitoksille, ei ole vedenjakelualuetta, joten sitä ei voi digitoida. Tukkuvesilaitosten, joilla on veden myynnin lisäksi myös omia vedenjakelualueita, vedenjakelualueet digitoidaan kuten muutkin vedenjakelualueet.

Aiotteko kysyä muutakin tietoa?

Juomavesidirektiivi edellyttää, että mm. vedenottamoiden tiedot on georeferoitava eli esitettävä paikkatietomuodossa. Georeferoituja tietoja tarvitaan direktiivin edellyttämiin tietokokonaisuuksiin ja niiden ylläpitoon, mikä korvaa nykyisen EU-raportoinnin.

Vielä ei ole kuitenkaan päätetty, mihin tietojärjestelmään (esim. Vati, Pohjavesitietojärjestelmä POVET) vedenottamoiden tiedot tulevaisuudessa kootaan, ja miten eri tietojärjestelmien rajapinnat määriteltäisiin. Vedenottamoiden ja/tai kaivojen paikkatiedoista ilmoittamisesta ohjeistetaan myöhemmin.

Vedenjakelualueiden tietoturvakysymykset.

Vedenjakelualueiden paikkatietoon liittyvät yksityiskohdat luokitellaan julkisuuslain 24 §:n mukaan salassa pidettäviksi tiedoiksi, jonka vuoksi tiedot pyydetään toimittamaan salassa pidettynä turvapostina.

Tietojen toimittaminen ja ylläpito tietojärjestelmässä ei tarkoita sitä, että vedenjakelualueiden tiedot olisivat avointa dataa, johon kaikilla on pääsy. Tiedot ovat valvontaviranomaisten ja ko. talousvettä toimittavien laitosten käytössä, mitä myös direktiivi edellyttää. Tietoja käytetään taustatietoina siihen, että direktiivin edellyttämä tiedottaminen veden käyttäjille voidaan hoitaa direktiivin edellyttämällä tavalla ja että saadaan laadittua direktiivin edellyttämiä paikkatietoon sidottuja tietokokonaisuuksia.

Vedenjakelualueiden Vati-kirjausten tarkistaminen

Vedenjakelualueet tulee perustaa Vati-tietojärjestelmään oikein, sillä jos niitä joudutaan korjaamaan, samalla myös Vatin tunnistetiedot (toimipaikkatunniste ja kohdetoimintatunnus) muuttuvat. Pyydämme tarkistamaan tietojen oikeellisuuden Vatisa paikkatiedon digitoinnin yhteydessä. Ohjeistusta vedenjakelualueiden luomisesta Vatiin löytyy Pikantti-ekstranetistä Vati tukipalvelu –sivujen ”Ohjeet”- ja ”Koulutus”-materiaaleista.

Onko Vatiin tulossa paikkatietotyökalua?

Vati-tietojärjestelmän toiminnollisuuksia kehitetään koko ajan. Tällä hetkellä paikkatietoa hyödyntävien ominaisuuksien kehittäminen ja karttojen hyödyntäminen tallennuksissa ei sisälly Vatin toimintojen kehitystyöhön.

Vatin kehittämistyöryhmä ottaa mielellään vastaan ehdotuksia järjestelmän kehittämiseksi. Jos valvontayksiköiden näkemyksen mukaan paikkatietoja hyödyntävistä ominaisuuksista on hyötyä valvonnan kannalta, siitä kannattaa viestiä aktiivisesti Vatin kehittämistä edistävissä tilaisuuksissa ja työryhmissä.

Eri termien selityksiä ja mitä lainsäädäntö edellyttää niiden esittämisestä.

Talousvettä toimittavalla laitoksella tarkoitetaan terveydensuojelulain 16 §:n mukaan toiminnanharjoittajaa, joka toimittaa talousvettä jakeluverkossa tai muuten kuin tilapäisesti tankeista. (Huom! kaikki talousvettä toimittavat laitokset eivät ole vesihuoltolaitoksia)

Vesihuoltolaitoksella tarkoitetaan vesihuoltolain 3 §:n mukaan laitosta, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta kunnan hyväksymällä toiminta-alueella. Vesihuoltolaitoksia ovat siis myös kunnan hyväksymällä toiminta-alueella toimivat jätevesilaitokset. Ne talousvettä toimittavat laitokset, joille kunta ei ole hyväksynyt toiminta-alueita, eivät ole vesihuoltolaitoksia.

Tukkuvesilaitos-termiä käytetään VATI- ja VEETI-tietojärjestelmissä. Lainsäädännössä tukkuvesilaitoksesta käytetään pidempiä termejä ”laitos, joka toimittaa vettä talousvettä toimittavalle laitokselle” (terveydensuojelulain 16 §) ja ”laitos, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai ottaa vastaan jätevettä vesihuoltolaitokselta (vesihuoltolaki 15 b §).

Vedenjakelualue on terveydensuojelulain 16 §:n määritelmän mukaan sellainen talousveden jakeluverkon yhtenäinen osa, jossa talousveden laatu on jokseenkin tasainen ja jossa talousveden toimituksesta vastaa yksi talousvettä toimittava laitos, sekä veden käyttäjän omilla laitteilla otetun talousveden käyttäjinä olevat kotitaloudet, elintarvikehuoneisto sekä julkisen tai kaupallisen toiminnan harjoittajat.

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueesta säädetään vesihuoltolain 7 ja 8 §:ssä. Toiminta-alueiden tulee kattaa kunnan alueella alueet, joilla kiinteistöjen liittäminen vesihuoltolaitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin on tarpeen toteutuneen tai suunnitellun yhdyskuntakehityksen vuoksi. Toiminta-alueen tulee olla sellainen, että:

- 1) vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan vastuullaan olevasta vesihuollosta taloudellisesti ja asianmukaisesti; ja
- 2) vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät vesihuollon maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi.

Kunta hyväksyy vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ja muuttaa sitä tarvittaessa. Hyväksyessään toiminta-alueen kunnan tulee toiminta-alueen eri osien vesihuollon tarpeet huomioon ottaen määrittää alueet, jotka on saatettava vesihuoltolaitoksen vesijohtoverkoston piiriin, sekä alueet, jotka on saatettava laitoksen jätevesiviemäriverkoston piiriin.

Lainsäädännön veloitteet vedenjakelualueen, toiminta-alueen ja vedenjakeluverkoston tietojen esittämisestä

- Talousvesiasetuksessa (1352/2015) säädetään, että talousvettä toimittavan laitoksen toimintaa koskevasta hakemuksesta on käytävä ilmi vedenjakelualueiden sijainti kartalla (3 a §:n ensimmäisen momentin 5 kohta), tiedot on liitettävä valvontatutkimusohjelmaan ja ne on pidettävä ajan tasalla (3 a §:n toinen momentti ja 8 §:n toinen momentti).
- Vesihuoltolain (119/2001) 8 §:n 4 momentin mukaan toiminta-alue, sillä sijaitsevat taajamat sekä vesijohtoverkoston ja jätevesiviemäriverkoston piiriin saatettavat alueet esitetään kartalla, jonka on oltava yleisesti saatavilla tietoverkossa.
- Vesihuoltolain 15 §:n ensimmäisen momentin mukaan tiedot vesijohtoverkostojen sijainnista on saatettava sähköiseen muotoon.

Eri tietojen julkisuusaste

- Vesihuoltolaitoksen toiminta-alue on vesihuoltolain 8 §:n 4 momentin mukaan oltava yleisesti saatavilla tietoverkossa.
- Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue luokitellaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n ensimmäisen momentin 7- ja 8-kohtien nojalla salassa pidettäväksi asiakirjaksi, koska se liittyy laitoksen turvajärjestelyihin ja niiden toteuttamiseen (kohta 7) sekä onnettomuuksiin varautumiseen (kohta 8).
- Vesijohtoverkoston sijaintikartta voidaan arvioida turvallisuusluokiteltavaksi asiakirjaksi, koska sen voidaan katsoa täyttävän sekä lain 621/1999 24 §:n ensimmäisen momentin 7- ja 8-kohdan edellytykset, että julkisen hallinnon tietohallinnasta annetun lain (906/2019) 18 §:n edellytyksen siitä, että asiakirjaan sisältyvän tiedon oikeudeton paljastuminen tai oikeudeton käyttö voi aiheuttaa vahinkoa yleiselle turvallisuudelle.